



Sisäisen turvallisuuden kansallinen yhteistoimintamalli. Väliraportti - kevät 2022

Tiivistelmä

- Vuoden 2019 lopusta lähtien toiminut yhteistoimintamalli on osoittanut potentiaalia uudistumiskyvyn ja ketteryyden osalta. Painopisteiden tarkasteluväli ja siihen liittyvä menettelytapa hakee vielä muotoaan.
- Ylivaalikautiseen työhön liittyvien tavoitteiden arviointi on mahdollista tehdä vasta vaalikauden vaihduttua. Nykyinen rakenne kuitenkin periaatteessa mahdollistaa työn saumattoman jatkumisen vaalikausien yli.
- Moniammatillinen painopistetyöskentely palvelee hyvin kokonaisvaltaista vaikuttavuusajattelua. Resursseja vaikuttavuuden mittaamiseen tai vaikuttavuuteen perustuvaan tavoiteasetteluun on ollut painopistetyössä hyvin rajallisesti.
- Painopistetyö on ollut pääosin aktiivista ja tuloksellista, osin erittäin tuloksellista. Selkein painopistetyön edistymiseen vaikuttanut yksittäinen tekijä on ollut painopisteryhmän päävastuuorganisaation tai -henkilön kyky ja resurssit johtaa poikkihallinnollista työtä.
- Koronakriisi on osaltaan vaikuttanut yhteistoimintamalliin enemmän kuin vakiintuneempiin työ- ja yhteistyömuotoihin. Siihen nähden tähänastisia tuloksia voidaan pitää hyvinä ja rohkaisevina mallin jatkon kannalta.
- Mallin kehittämiskohteita jatkossa ovat
 - 1) yhteinen tiedontuotanto, kokonaiskuva ja vaikuttavuusanalyysi,
 - 2) selkeämpi koordinaatio ja rakenteet (ml. kyky hyödyntää rakennetta uusien tai nousevien asioiden käsittelyyn), ja
 - 3) painopistetyöskentelyn tuki (työvälineet, fasilitointi, koulutus)

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sisäministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 26
00023 Valtioneuvosto

Kirkkokatu 12
Helsinki

0295 480 171
+358 295 480 171

09 160 44635
+358 9 160 44635

kirjaamo.sm@govsec.fi
www.intermin.fi

Johdanto

Tämän raportin tarkoituksena on luoda katsaus sisäisen turvallisuuden yhteistoimintamallin toimintaan. Raportissa tarkastellaan mallia sekä yleisesti että painopisteiden etenemistä.

Sisäisen turvallisuuden kansallinen yhteistoimintamalli on toiminut syksystä 2019 alkaen eli kyseessä on vielä verrattain uusi tapa toimia. Mallin yleisen arvioinnin osalta raportissa ei esitellä tai tarkastella kaikkia mallin lähtökohtia, koska nämä todetaan asettamispäätöksessä. Tarkastelu kohdistuu erityisesti asioihin, joissa on jo työskentelyn edetessä päätetty muutoksista tai joiden osalta on edelleen tarpeen tehdä korjauksia. Raportissa ei myöskään esitellä alkuperäisiä painopisteiden suunnitelmia tai niiden tavoitteita yksityiskohtaisesti vaan keskitytään toimenpiteiden ja painopisteryhmän työn etenemiseen.

Raportti perustuu sisäisen turvallisuuden kansallisen yhteistyöryhmän asiantuntijaverkoston havaintoihin sekä painopisteryhmien puheenjohtajien haastatteluihin.

1. Yleistä yhteistoimintamallista

Sisäisen turvallisuuden yhteistoimintamallin tavoitteena on ollut uudistaa ja ajantasaistaa sitä, miten arjen turvallisuuteen ja ihmisten turvallisuuden tunteeseen liittyvää poikkihallinnollista yhteistyötä Suomessa tehdään. Mallin ajatuksena on ollut, että saattamalla samojen asioiden ja ilmiöiden kanssa työskentelevät eri tahot yhteen saadaan niiden toimet koordinoitua niin, että vaikuttavuus on suurempi kuin jos kukin tekisivät omia toimenpiteitään muista riippumatta. Lisäksi tavoitteena on ollut mahdollistaa uusien toimenpiteiden ja toimintatapojen syntymistä, kun monimutkaisia arjen turvallisuuden haasteita tarkastellaan samanaikaisesti usean toimijan osaamisen ja keinovalikoiman näkökulmasta.

Kansallinen yhteistoimintamalli perustuu valtioneuvoston periaatepäätökseen sisäisen turvallisuuden strategiasta (2017). Strategiaa edelsi kolme sisäisen turvallisuuden ohjelmaa, vuosilta 2004, 2008 ja 2012. Niiden yhteydessä oli syntynyt toimintamalli, jossa ohjelmien ja strategian valmistelu- sekä toimeenpanovaiheissa toimi poikkihallinnollinen ohjausryhmä ja joitakin alaryhmiä. Pääministeri Marinin hallituksen ohjelmassa ei tehty päätöstä sisäisen turvallisuuden ohjelmasta tai uudesta strategiasta. Sisäiseen turvallisuuteen liittyvän poikkihallinnollisen, strategisen tason yhteistyön jatkumista pidettiin kuitenkin laajasti tärkeänä, minkä johdosta strategian perusteella valmisteltu yhteistoimintamalli korvasikin aiemmin sisäisen turvallisuuden ohjelmien ja sittemmin strategian ympärille rakentuneet yhteistyöjärjestelyt.

Aiempi toimintamalli oli pysynyt käytännössä muuttumattomana ensimmäisestä sisäisen turvallisuuden ohjelmasta eli noin 15 vuotta.

Uutta toimintamallia ryhdyttiin valmistelemaan lähtien siitä, mitä asioita aiemmassa oli tarpeen uudistaa. Esiin nousi kolme keskeistä teemaa:

- 1) Uudistumiskyky ja ketteruus. Kerran vaalikaudessa laaditussa toimenpideohjelmassa tai strategiassa ei välttämättä pystytty riittävän nopeasti reagoimaan uusiin tarpeisiin tai toisaalta luopumaan aiemmista tavoitteista, joiden osalta on saavutettu riittävä taso, tai jotka toimintaympäristön muutosten vuoksi jäivät matalammalle prioriteetille.
- 2) Vaalikauden sidotun valmistelun ja toimeenpanon aikataulukysymykset. Hallitusohjelmaan perustuvien ohjelmien ja strategioiden valmisteluun on tyyppisesti mennyt vaalikauden ensimmäinen vuosi. Vastaavasti ohjelmien toimeenpano on käytännössä hiipunut seuraavan vaalikauden lähestyessä ja siihen valmistautuessa. Tämä on johtanut siihen, että ohjelmien tehokas toimeenpano-aika on ollut hieman yli kaksi vuotta. Siihen nähden aiempien ohjelmien ja strategian toimenpiteiden toteutumista on pidettävä hyvin onnistuneena, mitä tukevat niitä koskevien toimeenpanoraporttien sekä ulkopuolisen arvioinnin havainnot. Luonnollisesti ohjelmat ja strategia

muodostavat jatkumon, jossa aiemmissa ohjelmissä käynnistettyjä kokonaisuuksia on viety jatkokehittäväksi uusiin ohjelmiin eli jonkinlaista jatkuvuutta työssä on ollut. Näistä seikoista huolimatta uutta toimintamallia kehitettäessä oli työhön osallistuneiden välillä yhteisymmärrys siitä, että valmistelutyön edellyttämän mittavan panoksen ja osin epävarmojen tulosten sekä lyhyen toimeenpanoajan välillä oli epäsuhta; ohjelmien valmisteluun on tyyppillisesti osallistunut yli sata asiantuntijaa kymmenistä organisaatioista. Usea arjen turvallisuuteen liittyvä kysymys on myös luonteeltaan sellainen, että ne edellyttävät ylivaalikautista, joustavasti kehittyvää yhteistoimintaa pikemmin kuin yhtä kautta varten laadittua toimenpidekokonaisuutta.

3) Vaikuttavuus ja tavoitteisiin sitoutuminen eri organisaatioissa. Ohjelmissä ja strategiassa sovittujen toimenpiteiden yhteyttä niitä toteuttavien organisaatioiden tavanomaisiin suunnittelu-, johtamis- ja resurssiprosesseihin haluttiin vahvistaa. Yhteisen, organisaatioiden välisen koordinaation lisäksi tunnistettiin tarve vahvistaa organisaatioiden sisäistä koordinaatiota eli varmistaa, että yhteisten toimenpiteiden toteuttamisen edellyttämät päätökset tehdään myös niihin osallistuvissa organisaatioissa sisäisesti ja että ketju jatkuisi katkeamattomana toimenpiteiden yhteisestä suunnittelusta aina organisaatiokohtaiseen toimeenpanoon.

1.1 Johtopäätöksiä toimintamallista ensimmäisten vuosien perusteella

Uudistumiskyvyn ja ketteryyden osalta uusi malli on osoittanut potentiaalia. Ensimmäisenä toimintavuonna 2020 käynnistettiin kahdeksan painopistettä, joista yksi (Ilman oleskelulupaa Suomeen jääneet turvapaikanhakijat) on päättynyt mallin puitteissa ja siirtynyt toimeenpanoon osana laittoman maahantulon ja maassa oleskelun vastaista toimenpideohjelmaa. Muiden alkuperäisten painopisteiden toimeenpano jatkuu edelleen osana mallia. Niiden lisäksi on vuonna 2021 päätetty uuden painopisteen valmistelun käynnistämisestä (Kyberrikokset arjen turvallisuuden uhkana).

Yhteistyöryhmä päätti ensimmäisen toimintavuoden jälkeen, että jatkossa uusia mahdollisia painopisteitä kartoitetaan jatkuvasti yhteistyöryhmän kokousten välissä, käytännössä neljännesvuosittain. Tahti on osoittautunut liian tiheäksi, koska valmistelu edellyttää verrattain paljon valmistelutyötä. Jatkossa riittänee, että mahdollisia uusia painopisteitä kartoitetaan kerran vuodessa tai enimmillään puolivuositain. Uusien, ajankohtaisten ilmiöiden noustessa voidaan niihin liittyvien painopisteiden käynnistämisestä tehdä päätökset myös erikseen, päätetystä syklistä poiketen. Joitakin ajankohtaisia ilmiöitä voidaan myös tarkastella olemassa olevissa painopisteissä, kuten tähän asti on joidenkin teemojen osalta käynytkin (nuorisojengiteema nuorten turvallisuus pääoman ja järjestäytyneen rikollisuuden painopisteiden yhteistyönä, alueellisen turvallisuustyön koordinaatio osana paikallisen turvallisuustyön uudistamistarpeiden painopistettä).

Ylivaalikautisen työn mahdollisia hyötyjä ei vielä ole mahdollista arvioida täysin. Ratkaisevaksi muodostunee se, miten jo käynnissä olevia painopisteitä, joita halutaan jatkaa, on mahdollisuus resursoida jatkossa ja miten ne suhteutuvat hallitusohjelman tavoitteisiin. Lähtökohtaisesti ylivaalikautiset, jatkuvasti tarkasteltavat painopisteet ainakin estävät sen, että jokaisen vaalikauden alussa olisi tarpeen käynnistää kokonaista toimenpideohjelma valmistelua ja siten menettää toimeenpanoaikaa. Sen lisäksi, että painopisteitä tarkastellaan jatkuvasti, tulisi kaikkia painopisteitä tarkastella kokonaisuutena vaalikauden vaihtuessa. Hallitusohjelma vaikuttaa erityisesti valtionhallinnon organisaatioiden prioriteetteihin, jolloin mahdollisesti muuttuneilla poliittisilla tavoitteilla voi olla vaikutusta ainakin siihen, millaisiin painopisteisiin valtion toimijat kohdentavat voimavarojaan.

Vaikuttavuuden osalta malli ei vielä ole kovin kehittynyt; vaikuttavuuden mittarit useimmissa painopisteissä keskittyvät vielä prosesseihin eikä järjestelmällistä vaikuttavuustietoa kerätä. Osa työn kohteena olevista ilmiöistä on luonteeltaan sellaisia, että niiden osalta ei vielä ole kehitetty riittävän hyviä seurantaindikaattoreita (jolloin tämä on keskeinen osa painopisteryhmien käynnissä olevaa kehittämistyötä). Keskeisin haaste liittyy siihen, että koska ilmiöt ovat poikkileikkaavia, löytyy niistä harvoin sellaista säännöllisesti päivittyvää ilmiötason tietoa, jota voisi käyttää seurantaindikaattorina. Eri toimialojen tietoja yhdistelemällä voisi kuitenkin todennäköisesti nykyistä tarkemmin kuvata tilannetta.

2. Painopistetyö

2.1 Painopisteiden valmistelu

Yhteistoimintamallin ensimmäiset painopiste-esitykset valmisteltiin syksyllä 2019 ja ne hyväksyttiin yhteistyöryhmässä joulukuussa:

1. Turvallisuuden tunne ja strateginen viestintä
2. Osattomien ja syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten turvallisuuspääoma
3. Paikallisen turvallisuustyön uudistamistarpeet
4. Harvaan asuttujen alueiden turvallisuusosaaminen ja valmiudet
5. Ikääntyneiden asumisturvallisuus ja avunsaanti hätätilanteissa
6. Ammattimaisen ja järjestäytyneen rikollisuuden kasvualustojen vähentäminen ja torjunta
7. Polarisatio, konfliktinratkaisu ja häirintä
8. Ilman oleskelulupaa Suomeen jääneet turvapaikanhakijat

Kyseessä oli ensimmäinen kerta, kun painopiste-esityksiä valmisteltiin, minkä johdosta valmisteluun käytettiin verrattain paljon aikaa. Toisaalta se oli varsin perusteellista ja painopiste-esitykset olivat hyvälaatuisia.

Hyväksytyjen painopisteiden suunnitelmien (eli varsinaisten toimenpiteiden) valmistelutyö käynnistyi tammi-helmikuussa 2020. Työn käynnistymiseen vaikutti ryhmäkohtaisesti selkeästi kaksi seikkaa: se, miten hyvin ryhmän koollekutsuja tunsu uuden yhteistoimintamallin tavoitteet ja suunnitellun työskentelytavan, ja miten painopisteryhmän organisoituminen ja sisäinen työnjako onnistuivat. Painopisteryhmissä, joissa koollekutsuja oli osallistunut asiantuntijaverkoston työskentelyyn tai joissa oli asiantuntijaverkoston kuuluva jäsen, työn tavoitteet olivat selkeämmät heti alusta. Painopisteryhmille annettiin varsin laaja vapaus organisoitua haluamallaan tavalla eikä esimerkiksi puheenjohtajaa määritelty ennalta vaan ainoastaan työn koollekutsuja. Tämä tuotti vaihtelevia lähestymistapoja ja tuloksia. Yleisesti voidaan todeta, että painopisteryhmät, joissa koollekutsujalla oli perinteisempi puheenjohtajan rooli, tuottivat laajempia ja yksityiskohtaisempia painopisteitä.

Ensimmäisen toimintavuoden jälkeen siirryttiin painopiste-esitysten osalta jatkuvaan valmisteluun, jossa uusia painopisteitä kartoitettiin yhteistyöryhmän vuosittaisten neljän kokouksen välissä. Tämä osoittautui liian tiheäksi: painopisteiden kartoittamiseen meni voimavaroja, mutta useamman valmistelukierroksen jälkeen vain yksi (Kyberturvallisuus arjen turvallisuusuhkana) valmistelussa esitetyistä teemoista eteni yhteistyöryhmän päätöksentekoon. Asiantuntijaverkosto on vuoden 2021 loppupuoliskosta lähtien toteuttanut puolivuositaita tarkasteluaikaa uusien painopisteiden kartoittamiselle.

2.2 Yhteistyöryhmän työskentely ja painopisteistä päättäminen

Sisäisen turvallisuuden kansallinen yhteistyöryhmä käsitteli väliraporttiluonnosta kokouksessaan 24.5.2022. Toimintamallia kokonaisuudessaan pidettiin onnistuneena.

Asiasta käydyssä keskustelussa onnistumisina tai hyvinä käytäntöinä nostettiin esille muun muassa seuraavat näkökohdat:

- Sisäisen turvallisuuden laaja-alaisuus näkyy hyvin ja saa työskentelyn kautta lisäarvoa
- Poikkihallinnollinen tarkastelutapa lisää työn vaikuttavuutta
- Moniammatillisuus sekä toiminnan monialaisuus ovat selkeä vahvuus tässä mallissa
- Dynaaminen ja ”elävä” strategia – toimii hyvin
- Sisäisen turvallisuuden asioiden käsittely syvenee tällä toimintamallilla

Kehitettävänä asiakokonaisuuksina esille nousivat seuraavat:

- Kokonaisuuksien ja eri asioiden liittymäpintojen tunnistaminen heti alussa on tärkeää
- Riittävätkö SM:n ”hartiat” kokonaisuuden vaikuttavampaan tukemiseen. Mallista olisi saatavissa paljon irti mm. ylivaalikautisten hankkeiden mahdollistajana.
- Mallin toimeenpanon yhteydessä on tarkasteltava aktiivisesti, säännöllisesti ja tarvittaessa myös kriittisesti hyötysuhdetta (mm. ryhmien koko)
- Vaarana on työskentelyn irrallisuus muusta toiminnasta eli miten varmistetaan asioiden päätyminen ns. ratkaisuprosessiin?
- Vaikuttavuuden mittaaminen edelleen haastavaa

Johtopäätöksenä yhteistyöryhmän keskustelusta voidaan todeta, että toimintamallin keskeiset vahvuudet kuten laaja-alaisuus, moniammatillisuus sekä pitkäjänteisen ja suunnitelmallisen sisäisen turvallisuuden kehittäminen puoltavat työn jatkamista. Tärkeimmät kehittämisaalueet jatkossa ovat painopisteiden konkreettinen linkittäminen organisaatioiden päivittäiseen työskentelyyn, vaikuttavuuden arvioinnin kehittäminen sekä yhä paremman organisoitumisen ja yhteisen keskustelukulttuurin tukeminen.

2.3 Painopistetyön eteneminen ja tulokset

Painopiste: Strateginen turvallisuusviestintä ja turvallisuuden tunne

Vastuutaho: SM (vuoden 2021 loppuun asti), SM ja VNK (vuodesta 2022 eteenpäin)

Muut osallistajat:

Painopisteen toimeenpano päätettiin käynnistää vasta, kun sen pohjaksi valmisteltu turvallisuuden tunteen seuranta- ja analyysityökalu valmistuisi. Sentimentti-työkalu valmistui sisäministeriön koe- ja kehityskäyttöön vuoden 2021 lopulla ja sen tuloksia esiteltiin ensimmäistä kertaa laajasti valtakunnallisessa turvallisuusseminaarissa toukokuussa 2022.

Syksyllä 2021 neuvoteltiin sisäministeriön ja valtioneuvoston kanslian yhteydessä toimivan informaatiovaikuttamisen viranomaisverkoston kanssa painopisteen vetovastuun siirtämisestä kanslialle ja verkostolle siten, että verkoston toiminta laajentuisi kattamaan turvallisuuden tunnetta ja siihen liittyvää vaikuttamisviestintää disinformaation torjuntaa laajemmin.

Koronapandemian ja Ukrainan sodan akuuttien kriisien johdosta suunnitelmallinen työ painopistesuunnitelman tarkoittamalla tavalla on vielä käynnistymättä, joskin kanslia on yhdessä eri yhteistyökumppanien kanssa toteuttanut viestintää, jonka tavoitteena on ollut vaikuttaa viimeaikaisten kriisien heikentämään turvallisuuden tunteeseen eri väestöryhmien tarpeet huomioiden. Tiedonkeruuta on myös kehitetty siten, että kanslian Kansalaispulssin ja Sentimentin tuloksia on vertailtu ja kokonaiskuvaa muodostettu ristikkäisanalyysilla.

Informaatiovaikuttamisen verkostoa kehitetään ottaen huomioon Venäjän hyökkäyksestä Ukrainaan aiheutunut toimintaympäristön muutos sekä tarve yhteiskunnan kriisinkestokykyä parantavalle strategiselle viestinnälle.

Painopiste: Osattomien ja syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten turvallisuuspääoma

Vastuutaho: OKM

Muut osallistujat: SM, STM, OM, TEM, LSSAVI, Punainen Risti, Nuorisotutkimusseura, Allianssi ry, Kuntaliitto

Painopisteryhmä on työskennellyt hyvin aktiivisesti painopistesuunnitelman mukaisten toimenpiteiden parissa sen valmistuttua loppukevällä 2021.

Ryhmässä on valmisteltu selvityshenkilöhanketta "tilannehuoneesta", jonka tarkoituksena olisi tuottaa pysyvä rakenne, jolla voitaisiin seurata ja kehittää painopisteen kohderyhmänä olevien nuorten turvallisuustilannetta, sen taustalla olevia syitä ja niihin vaikuttavia toimenpiteitä poikkihallinnollisesti. Painopistetyöhön osallistuvat ministeriöt vastaavat selvityshankkeen kustannuksista yhteisvastuullisesti. Selvitys on tarkoitus toteuttaa vuodenvaihteessa 2022-23 ja ihan viimeistään siten, että sen tulokset ovat käytettävissä ennen vuoden 2023 hallitusohjelmaneuvoittelua. Selvityshenkilö on valittu ja hän aloittanut työnsä toukokuun 2022 alussa.

Lapsistrategian toimeenpanon määrärahoista on osoitettu 200 000 € tutkimukseen koskien painopisteen kohderyhmän turvallisuuspääoman eri ulottuvuuksia. Tutkimus on käynnistynyt ja sen toteuttaa vuosina 2022-2023 Nuorisotutkimusseura. Lisäksi sisäministeriö on käynnistänyt kehittämishankkeen lapsiin ja nuoriin kohdistuvien rikosten ilmitulon edistämiseksi. Hankkeen tarjouspyyntövaihe on hiljattain päättynyt ja toimittaja valitaan kevätkauden 2022 lopulla. Myös muita painopisteen kannalta tärkeitä tutkimushankkeita edistetään valtioneuvostossa, kuten lapsiuhritutkimusta ja strategisen tutkimuksen neuvoston Lapset ja nuoret -kokonaisuuden tutkimushankkeita.

Työ- ja elinkeinoministeriössä on perustettu monialaisen työn tukirakenteen MOPA-valmisteluryhmä, joka valmistelee koulutuksia mm. opetushallinnolle, nuorisotyölle ja työvoimahallinnolle. Tähän työhön sisällytetään painopisteryhmän tavoitteita edistäviä sisältöjä, mm. kohtaamisaosaamisen lisäämistä viranomaisille. Kohtaamisaosaamisen koulutusta kehitetään yhdessä nuorisotalon osallisuuden osaamiskeskuksen kanssa. Kohtaamisaosaamisen kokeilukoulutus pidetään Hämeenlinnassa mahdollisesti jo syksyllä 2022.

Tämän hetken tiedon mukaan painopisteryhmä pystyy toteuttamaan suunnitelman mukaiset toimenpiteet yhteistyöryhmän toimikauden loppuun mennessä.

Painopiste: Paikallisen ja alueellisen turvallisuustyön uudistamistarpeet

Vastuutaho: Kuntaliitto

Muut osallistajat: SPEK, EK, Itä-Suomen Aluehallintovirasto, POHA, OM, SM, SPR, THL, STM, Lapin Aluehallintovirasto

Painopisteryhmä on työskennellyt aktiivisesti säännöllisen kokoustyöskentelyn kautta. Painopistesuunnitelman toimenpiteiden toimeenpanon lisäksi ryhmä on toiminut verkostomaisesti jakaen tietoa ja ajankohtaisia teemoja asian kannalta keskeisten toimijoiden välillä. Ryhmä on mm. tukenut STM:n ohjauksessa tehtyä hyvinvointialuevalmistelua hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen rakenteiden ja menetelmien osalta.

Oikeusministeriön yhteydessä toimivan rikksentorjuntaneuvoston sihteeristö on valmistellut yhteistyössä Kuntaliiton ja sisäministeriön kanssa turvallisuussuunnitelmapohjan, joka voidaan ottaa käyttöön kuntien paikallisessa turvallisuussuunnittelussa. Turvallisuussuunnitelma tullaan teknisesti toteuttamaan osana sisäministeriön TUOVI-portaalia, minkä lisäksi sen ja Kuntaliiton ylläpitämän kuntien sähköisen hyvinvointisuunnitelman ja -kertomuksen (joiden puitteissa paikallisen turvallisuussuunnitelman voi myös laatia) välille rakennetaan yhteys.

Ryhmässä on valmisteltu arjen turvallisuuden minimieto-indikaattorit kunnille, jotka on viety sähköiseen hyvinvointikertomukseen. Indikaattorit tuottavat vertailukelpoista tietoa kuntakohtaisesti arjen turvallisuuteen liittyvistä ilmiöistä ikä-, väestö- ja tapahtumaryhmittäin (rikokset, tapaturmat ja onnettomuudet, turvallisuusongelmien taustailmiöt). Tämän lisäksi on valmisteltu täydentäviä indikaattoreita, joista kunnat voivat valita yhden tai useamman seurantakohteeksi, sekä alueelliset indikaattorit. Nämä viedään sähköiseen hyvinvointikertomukseen myöhemmin rahoituksen varmistuttua.

Ryhmässä on periaatetasolla päätetty valmistelun käynnistämisestä hyvinvointialueen (ja mahdollisesti kuntien) hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen oppaasta, jossa käsitellään konkreettisia keinoja ja toimenpiteitä sekä työnjakoa eri toimijoiden välillä. Aktiivisen ennaltaehkäisevän turvallisuustyön haasteena on tällä hetkellä erityisesti pienten kuntien riittämättömät voimavarat, minkä johdosta hyvinvointialueiden rooli työssä on tulevaisuudessa keskeinen näiden kannalta.

Painopiste: Harvaan asuttujen alueiden turvallisuusosaaminen ja valmiudet

Vastuutaho: SM

Muut osallistajat: Suomen Kylät ry, SPEK, OM, Rajavartiolaitos, Kuntaliitto, Itä-Suomen Aluehallintovirasto, Pohjois-Suomen Aluehallintovirasto, SPR

Painopisteryhmä on kokoontunut säännöllisesti toimeenpanokaudella.

Kylien turvallisuusosaamisen kartoituksen ja kyläturvallisuuskoulutusmallien osalta toimeenpano on edennyt hyvin. Kartoitus on tarkoitus valmistua Suomen Kylät ry:n hanketyönä vuoden 2022 syyskaudella. Sen myötä saadaan tarkemmin tietoa siitä, mihin asioihin koulutusta tulee kohdentaa.

Paikallisten valmiuskeskusten toimintamallia pilotoidaan vuoden 2022 aikana Suomen Kylät ry:n PAVAK-hankkeen puitteissa. Pilotin perusteella päätetään mallin laajentamisesta.

Monipaikkaisuutta koskevan selvityksen osalta painopisteryhmässä on todettu, että sen toteuttaminen edellyttää lisäresursseja, joita työssä mukana olevilla organisaatioilla ei tällä hetkellä ole siihen osoittaa.

Painopistetyössä on tehty tiivistä yhteistyötä sisäministeriön pelastusosaston johtaman poikkihallinnollisen harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden yhteistyöverkoston kanssa.

Painopiste: Ikääntyneiden asumisturvallisuus ja avunsaanti hätätilanteissa

Vastuutaho: YM, Ikäinstituutti (asuinalueturvallisuus), SPEK (avunsaanti hätätilanteissa)

Muut osallistajat: Kuntaliitto, SM, OM, STM, Helsingin muistiyhdistys, VAV Asunnot Oy, VALLI ry

Painopistetyö on jakautunut kahteen alaryhmään, joista toinen on edistänyt ikääntyneiden turvallisuutta asuinalueilla ja toinen avunsaantia hätätilanteissa. Molemmat alatyöryhmät ovat työskennelleet aktiivisesti ja tavanneet säännöllisesti.

Painopistetyöskentelyn myötä ikäihmisten asumisturvallisuus on ryhmän arvion mukaan tullut paremmin tunnetuksi, ymmärrys siihen liittyvistä kysymyksistä laajentunut ja kokonaisuuteen liittyvä yhteistyö on päässyt alkuun. Ikäinstituutti on ympäristöministeriön toimeksiannosta selvittänyt asuinalueiden turvallisuustekijöitä ikääntyneiden näkökulmasta ja kartoittanut kuntien sekä järjestöjen hyviä käytäntöjä ja toimenpiteitä turvallisuuden edistämiseksi. Selvityksessä kävi ilmi, että toisaalta käsitys "turvallisuudesta" ja "arjen turvallisuudesta" on toimijoiden joukossa vielä rajattua (käsityksen painottuessa turvallisuusviranomaisten toimintaan), mutta toisaalta toimijajoukko on laaja ja toimenpiteitä erilaisten turvallisuusongelmien ennalta ehkäisemiseksi tehdään. Ympäristöministeriö julkaisi selvityksen Ikääntyneiden turvallisuus asuinalueilla helmikuussa 2021. Selvityksen pohjalta laadittiin YM:n rahoittamana ikääntyneille, kunnille ja järjestöille suunnattu opas Ikäturvallinen asuinalue turvallisuuden kehittämisen välineeksi. Opas on ladattavissa Tuovi-portaalista. Ryhmän arvion mukaan se on edistänyt painopisteeseen liittyvien asioiden ja ilmiöiden poikkisektorista kehittämistä, ja se on otettu huomioon myös Ikäystävällinen kaupunki - Ageing City -hankkeessa.

Käynnissä on useita hankkeita ja aloitteita, jotka ovat relevantteja ryhmän työn ja tavoitteiden kannalta. Ympäristöministeriön Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelman (2020–2022) kehittämishankkeissa edistetään monin tavoin ikääntyneiden asumisen turvallisuutta kunnissa ja kuntayhtymissä. Ympäristöministeriön järjestöille suunnatussa hankkeessa pyritään viestinnällisin keinoin tehostamaan iäkkäiden omaa varautumista ja ennakointia asumisessaan vuoden 2022 aikana. Osana Ikäohjelman periaatepäätöksen valmistelua STM teetti vanhusneuvostoille kyselyn, jossa kartoitettiin myös asuinalueiden turvallisuutta ja ikäystävällisyyttä. Asuinalueeturvallisuus on esillä myös syksyn 2022 Kuntamarkkinoilla.

Ikäihmisten avunsaantia hätätilanteissa käsitellyt alaryhmä on myös osaltaan valmistellut ja toteuttanut useita toimenpiteitä. Sosiaali- ja terveysministeriössä on joulukuussa 2020 perustettu painopisteeseen liittyvä huoli-ilmoitustyöryhmä, jonka tarkoituksena on lisätä vanhuspalvelu- ja sosiaalihuoltolakiin kirjatun ikääntyneestä tehtävän huoli-ilmoituksen tunnettuutta ja helpottaa ilmoituksen tekemistä. Tavoitteena on luoda yksi valtakunnallinen ilmoituskanava, kuten pelastuslain mukaisen vaarailmoituksen osalta on menetelty. Tähän asti huoli-ilmoituksen tekemisen menettely on vaihdellut kunnittain. Huoli-ilmoitustyöryhmän vetovastuu on ollut Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry:llä (mukana ryhmässä: STM, SM, THL, DVV, Itä-Suomen AVI, Kuntaliitto ja SPEK). Huoli-ilmoitusten tekemisen lähtötilanteen kartoittamiseksi on käynnistetty kyselytutkimus. Tutkimuksesta vastaa THL ja tutkimus tehdään STM:n rahoituksella.

Lisäksi alaryhmä on yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa edistänyt omaishoitajamerkin lisäämistä omaishoitajien potilastietoihin sellaisten tilanteiden varalle, joissa omaishoitaja joutuu onnettomuuteen tai muutoin sairaalahoitoon eikä pysty ilmaisemaan, että jonkun toisen hyvinvointi on hänen varassaan. Alaryhmä on myös valmistellut kodin turvallisuusoppaan erityisryhmille, naapuriapuoppaan (SPEK 2020) sekä turvallisuussisältöjä verkkosivuille (SPEK 2021) ja televisio- ja radio-ohjelmiin. Lisäksi asumisturvallisuutta ja avunsaantia hätätilanteissa on sivuttu puolivuositain SPEKin asumisturvallisuusverkoston webinaareissa.

Painopiste: Ammattimaisen ja järjestäytyneen rikollisuuden kasvualustojen vähentäminen ja torjunta

Vastuutaho: OM

Muut osallistajat: STM, SM, YM, VM, POHA, Tulli, EK

Painopisteryhmä on kokoontunut noin kerran kuukaudessa. Suunnitelman toimeenpano etenee hyvin. Valtioneuvoston vuoden 2022 tutkimus- ja selvitystoiminnan suunnitelmaan on hyväksytty selvityshanke viranomaisten oma-aloitteisesta tiedonvaihdosta, mikä liittyy olennaisesti järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan niin rikosoikeudellisesti kuin hallinnollisesti sekä

painopistesuunnitelman mukaisen tilannekuvan tuottamiseen. Ryhmässä on käyty keskustelua tilannekuvaraportin sisällöstä ja jakelukanavista. Sen osalta on vielä epäselvää, millaisia tietoja raportin toisaalta tulisi sisältää tarpeet huomioiden ja toisaalta voisi sisältää salassapitosäännökset huomioiden. Yhtenä osana haastetta on, että erityisesti elinkeinoelämällä on tarpeita ja mahdollisuuksia toimenpiteisiin, mutta salassapitosäännökset ja turvallisuusnäkökulmat voivat osin rajoittaa hyödyllisen tiedon jakamista yrityksille. Tilannekuvan levittämisen eduista ja käytännön haasteista järjestettiin paneelikeskustelu valtakunnallisessa turvallisuustapahtumassa toukokuussa 2022. Järjestäytyneen rikollisuuden hallinnollisen torjunnan kehittämiseen tullaan hakemaan EU:n sisäisen turvallisuuden (ISF) rahastosta rahoitusta. Kehittämistoimenpiteet voivat liittyä esimerkiksi rikoshyödyn takaisinsaantiin.

Eduskunnan hallintovaliokunta on sisäisen turvallisuuden selonteosta (2021) antamassaan mietinnössä esittänyt eduskunnan päätökseksi, että hallitus laatii järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen strategian. Painopisteryhmän työ toimii luontevana pohjana mahdolliselle strategialle.

Painopiste: Polarisaatio, konfliktinratkaisu ja häirintä

Vastuutaho: SM

Muut osallistujat: Elinkeinoelämän keskusliitto, Erätauko-säätiö, Kuntaliitto, OM, OKM, Poliisihallitus, STM, SPEK, SPR, THL, TEM

Painopisteryhmän työskentely käynnistyi yhteistyöverkoston muodossa syyskuudella 2021. Yhteistyöverkostossa on kiertävä puheenjohtajuus, johon osallistuvat sisäministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö. Työskentelyn käynnistäneellä sisäministeriön puheenjohtajuuskaudella verkosto on valmistellut yhteistä työmäärittelmää sekä kartoittanut jäsenorganisaatioiden havaintoja polarisaatioilmiöstä ja sen vaikutuksista. Havainnot on koottu keskustelualoitteeksi, jonka pohjalta verkosto ryhtyy toteuttamaan painopistesuunnitelman mukaista vertais- ja itsearviointia jäsenorganisaatioissa. Verkosto järjestää kesäkuussa 2022 kutsuseminaarin polarisaatioilmiöstä Suomessa.

Painopiste: Ilman oleskelulupaa maahan jäävät turvapaikanhakijat

Vastuutaho: SM

Muut osallistujat: Poliisihallitus, Rajavartiolaitos, Maahanmuuttovirasto, sosiaali- ja terveysministeriö, Kuntaliitto ja SPR.

Painopisteryhmän työskentely käynnistyi alkuvuodesta 2020. Ryhmän kokoonpano muodostui sen perusteella, mitkä tahot ilmoittautuivat kiinnostuksensa mukanaolosta. Ryhmä kokoontui aktiivisesti alkuvuoden 2020 aikana.

Aluksi painopisteryhmä laati yhteisen ilmiön kuvauksen sekä kartoitti eri painopisteryhmään osallistuvien organisaatioiden ehdotuksia ilmiöön vaikuttamiseksi. Tuon jälkeen oli tarkoitus kuulla sidosryhmiä ilmiön kuvauksen täydentämiseksi ja vaikutuskeinoista keskustelemiseksi. Laaja sidosryhmätilaisuus jouduttiin kuitenkin perumaan koronapandemian tuomien rajoitusten myötä keväällä 2020.

Lopulta sidosryhmiä pyydettiin itse toteuttamaan työpaja organisaatiossaan ja toimittamaan painopisteryhmälle aineistot koskien ilmiön kuvausta sekä toimenpiteitä siihen vaikuttamiseksi. Yhteensä 21 eri organisaatiota ja yli 90 asiantuntijaa osallistui tällä tavoin painopisteryhmän työskentelyyn.

Lopulta painopisteryhmän ilmiönkuvaus sekä viisi painopiste-ehdotusta ilmiöön vaikuttamiseksi muodostettiin sidosryhmiltä saadun materiaalin sekä painopisteryhmän oman työskentelyn perusteella. Painopiste-esitykset hyväksyttiin kansallisessa yhteistyöryhmässä 30.9.2020 ja niiden toimeenpanoa jatkettiin vielä samana vuonna osana laittoman maahantulon ja maassa oleskelun vastaisen toimenpideohjelman päivitystyötä.

Painopiste: Kyberrikollisuus arjen turvallisuuden uhkana

Vastuutaho: POHA

Muut osallistajat:

Valmistelu ei ole vielä käynnistynyt.